

суб'єктами. В статті обоснована програма впливу на таке об'єднання. Ця програма – варіант соціально-психологічного тренінгу. Охарактеризована ціль програми, критерії її ефективності, структура, особливості побудови роботи в групі, принципи, базові методи. Представлений тематичний план програми, що складається з восьми тем, присвячених проблемам особливостей міжособистісного спілкування, зокрема, його факторів, засобів, стилів, компонентів. Програма розрахована на 8 занять з групою похилої людини з 8-10 осіб. Кожне заняття має вступ, основну частину, зворотний зв'язок. Комплексна реалізація цієї програми забезпечує вплив на комунікативні компоненти психічної діяльності похилої людини, змінює його когнітивні та регуляторні компоненти.

Interpersonal communication in the elderly is the process of forming emotional relationships elderly man with individuals. In the article discuss the program impact on such communication. This program is a variant of social-psychological training. Described the purpose of the program, the criteria for its effectiveness, structure, design features of group work, principles, basic methods. Presents a thematic program plan consisting of eight topics, focusing on the features of interpersonal communication, in particular, its factors, tools, styles and components. The program includes 8 sessions with a group of elderly people from 8-10. Each session has introduction, body, feedback. Comprehensive implementation of this program has an impact on communication components of mental activity elderly man changes his cognitive and regulatory components.

Д. В. Ковальчук (м. Київ)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ ОБРАЗУ ТІЛА

Активність у дослідженні образу тіла припала на середину ХХ сторіччя і ознаменувалась особливим інтересом з боку не лише психологічних наук, а й філософії, соціології, неврології, нейропсихології та ін..

Погляди на Образ тіла як предмет дослідження мають історично зумовлений контекст, і своїм корінням сягають основ неврологічних досліджень. Спостерігаючи за пацієнтами із розладами мовленнєвої, пізнавальної та моторної сфери Г. Хед і Г. Холмс (1911-1912) створили першу модель образу тіла, яку назвали Постуральною. На їхню думку Постуральна модель – це пластична структура, що локалізується в корі головного мозку та забезпечує зміну положення тіла в просторі без участі свідомого контролю. Також вона містить точну схему розташування всіх частин тіла.

Австрійський невролог П. Шилдер, продовжив вивчення образу тіла в парадигмі неврології, проте, слід віддати йому належне, адже саме він був першим хто психологізував поняття образу тіла. П. Шилдер вперше ввів саме поняття "образ тіла", визначивши його як "суб'єктивне переживання людиною свого тіла". На думку П.Шилдера образ тіла це - психічний образ, який складається в міжособистісній взаємодії; система уявлень особистості про своє фізичне "Я", про своє тіло.

В 1935 р. в роботі «Образ і Зовнішність тіла людини», П. Шилдер завбачливо аргументує біопсихосоціальний підхід до образу тіла та наголошує на необхідності проведення більш ретельних емпіричних досліджень.

С. Фішер, С. Клівленд та ін. опублікували свою наукову працю «Образ тіла та особистість» в 1968 р. Їх робота відображає психодинамічний погляд на образ тіла, що згодом набуде широкого визнання. С. Фішер теоретично аргументує структуру границь образу тіла та їх проникність. [12, 3-20]

Ф. Шонц, в 1969 р. в роботі «Перцептивні і когнітивні аспекти тілесного досвіду» і також в більш пізніх своїх роботах вперше відхиляється від пануючої на той час концептуальної ідеї психоаналізу і намагається розглядати когнітивну та перцептивну

сторони образу тіла. Основним науковим здобутком Ф. Шонца є дослідження функцій та рівнів прояву образу тіла. [14]

З 1990р. розпочинається найбільш продуктивний період в розробці концептуальних, психометричних та психотерапевтичних основ образу тіла.

Виходять з друку численні наукові роботи присвячені даній тематиці, як вітчизняних так і зарубіжних дослідників. Серед яких роботи Т.Кеша «Образ тіла», Дж. Томпсона «Порушення образу тіла : оцінка та лікування» О. Філіпс «Розбите дзеркало: розуміння та лікування дисморфічних розладів тіла», С. Гроган «Образ тіла : незадоволеність тілом у чоловіків , жінок та дітей», В. А. Подорога «Феноменологія тіла», В. Г. Сахарова «Діагностика ставлення до тіла», В. Н. Нікітін «Енциклопедія тіла», О. Е. Газарова «Страсті по тілесності» та ін.

На сьогодні численні дослідження образу тіла проводяться в різноманітних напрямках і спрямовані на практичну допомогу у розв'язанні таких питань як: порушення харчової поведінки, робота із неадекватним сприйняттям своєї зовнішності, свого тіла, розвиток тілесної пластики, а також розвиток інших психологічних характеристик особистості, що мають інтеркореляційні зв'язки із образом тіла. Зокрема, доведено що високий рівень рухових навичок позитивно корелює із якістю та тривалістю концентрації уваги, здатністю до абстрактного мислення, допитливістю та творчістю.[3, 56 с.]

Більшість досліджень образу тіла зорієнтовані на віковий проміжок 18 – 35 років, проте, як свідчить практика, цікавість до власної зовнішності з віком не зменшується, що робить дослідження в даній сфері ще більш актуальними.

Виклад основного матеріалу дослідження. В книзі «Онтологія Тілесності» В. Н. Нікітін характеризує образ тіла як :«інтегроване психологічне утворення, що формується на основі уявлень та відчуттів свого тіла як матеріально об'єкта та тілесності».

Образ тіла змінюється і розвивається в процесі життєдіяльності особистості. Змістові одиниці, що визначають цілісну структуру образу тіла, залежать від соціальних, природних, психологічних та ін.. факторів, що безпосередньо або опосередковано впливають на людину. Розвиток образу тіла, беззаперечно, соціально обумовлений.

В класичних працях Т. Гоббса, Л. Фейєрбаха, М. Вебера, А. Парсонса, М. Фуко тіло розглядається одночасно як частина природи і як частина культури. Воно є посередником в процесах соціальної взаємодії. На думку Б.Тернера суспільство вносить значний вклад не лише в формування тіла людини, але й у створення його індивідуального образу, який будується з опорою на закріплені в та культурі критерії оцінки.

Образ тіла розвивається під впливом культурних стереотипів та упереджень. «Саме тіло «вбудовується» в соціальні норми та з труднощами розстається з ними навіть в ситуації загрози саморуйнування» ст.. 91 В. Н. Нікітін

(шкідливі звички, вживання небезпечних препаратів, надмірні навантаження)

Соціально-психологічний контекст в дослідженні образу тіла обумовлений загальнометодологічною кризою Постмодернізму ХХ століття. І. П. Ільїн в роботі «Постструктуралізм, деконструктивізм, постмодернізм» зазначає, що :«Однією з причин виникнення Постмодернізму вважається реакція на зміни загальної соціокультурної ситуації, в якій під впливом мас-медіа стали формуватися стереотипи масової свідомості.»

Культура масового споживання охоплює не лише сферу матеріальних речей, а й впливає на погляди, переконання та вподобання людей. Таким чином , починаючи із розвитку постмодерністських ідей з початку ХХ століття і до тепер спостерігається динаміку у формуванні та становленні як загальнокультурного образу краси та привабливості так й індивідуальних уявлень людей про своє тіло. І одним із перших питань, що логічно впливає із вищезазначеного є співставлення соціально визначеного стандарту краси із тим внутрішнім образом тіла який наявний у психіці індивіда.

Процес впливу соціально обумовлених стереотипів на генезу образу тіла людини можна представити у вигляді певного механізму. В другому виданні книги Т. Кеша «Образ тіла. Посібник» 2012 р. ми знайшли описання соціокультурної моделі, що використовувалась у дослідженні впливу соціальних упереджень на розвиток образу тіла різних вікових та етнічних груп. Соціокультурна модель Т. Кеша містить наступні положення:

1. Існує соціально обумовлений ідеал краси в конкретній культурі;
2. ідеал передається за допомогою різноманітних соціальних каналів (телебачення, ЗМІ, інтернет, журнали, магазини, іграшки та ін..);
3. ідеали потім інтерналізуються індивідом,
4. задоволення чи незадоволення зовнішністю буде залежати від ступеня в якому індивід відповідає чи не відповідає інтерналізованому образу.

Далі ми проаналізуємо яким чином працює означена модель в реаліях сучасного європейського та українського суспільства.

Якщо продивитися будь який жіночий журнал то перше, що кидається в очі буде представлений образ жінки певної зовнішності. І цей образ наче трафарет використовується в усіх інших журналах, кліпах, роликах, розміщується на білбордах та вітринах магазинів. Сучасна жінка з обкладинки молода, висока, з довгими ногами, з великими очима, з великими грудьми, засмагла, з чистою шкірою переважно європейського типу. Але можливо найбільш очевидним є те що всі переставлені жінки дуже худі. І не тільки тому що їх тіло природно має таку форму. Дуже часто використовують цифрових технології в редагуванні більшості ознак зовнішньої привабливості про які ми говорили вище.

Таким чином, актуальні на сьогодні в Україні та Європі соціокультурні стандарти жіночої краси надмірно підкреслюють бажаність худорлявості. Ці ідеали нав'язуються через потужний і всеосяжний соціальний вплив засобів масової інформації, сім'ї та однолітків.

Незважаючи на те, що ідеал надмірної худорлявості є недосяжним для більшості жінок у здоровий та безпечний спосіб, для багатьох він стає відправною точкою проти якої жінки оцінюють свою привабливість. В свою чергу, таке порівняння стає джерелом розчарованості та незадоволення своїм тілом. Крайньою реакцією на таку ситуацію є надмірне намагання будь якою ціною привести себе у відповідність до стандарту, що найчастіше спричинює порушення харчової поведінки, загрожує повноцінному функціонуванню психіки та тіла.

Аналогічний процес розгортається і серед чоловічого населення, але в цьому випадку соціокультурна модель передає мезоморфні та мускульні V-подібні форми тіла. Чоловічі журнали демонструють образ сучасного чоловіка, що має тіло із над розвиненою мускулатурою, широкими плечима, та розвиненою верхньою частиною тіла, плоским, але мускульним животом, вузькими стегнами та талією. І знову, нереальна картинка, яку неможливо досягти більшістю чоловіків в здоровий спосіб.

Проте, такий ідеал інтерналізується і в результаті спричинює незадоволення власним тілом, і потенційно нездорове намагання «накачати» м'язи (використання заборонених, небезпечних препаратів, компульсивні фізичні вправи). Все це стало причиною виникнення нового комплексу «Адоніса», що по своїй суті суперечить основам збереження здоров'я та загрожує життю. (Комплекс Адоніса – це параноїдальне незадоволення своїм тілом, що породжує компульсивне намагання наростити якомога більше м'язів в будь який спосіб в тому числі за допомогою небезпечних для життя препаратів. В психіатрії даний термін має свій еквівалент – м'язова дисморфія) [11]

Однак, слід зазначити про певні особливості означеного соціально-психологічного механізму. По –перше, стандарт зовнішньої привабливості можливо встановити на основі будь якої риси або ознаки, - розмір та розріз очей, колір шкіри, та ін.. з приводу яких

людина може почувати себе неповноцінною (таку ситуацію ми спостерігали в Америці в середині ХХ століття коли чорний колір шкіри був ознакою фізичної вади та ін..) Проте, на сьогодні актуальною рисою ідеального образу привабливості виступає вага та форма тіла. По-друге, таке досить звужене уявлення про жіночу красу збільшує кількість жінок, що страждають від незадоволеності власним тілом, що в свою чергу дуже сильно позначається на інших сферах життя жінки. І останнє, що ми б хотіли відмітити, це те, що чутливість до сприйняття соціокультурного тиску залежить від численної кількості факторів (генетичні, психологічні та ін.) [9, 11, 15]

Зокрема, М. Тігеман, вважає що міра в якій індивід інтерналізує або поглинає соціальний стандарт надмірної худорлявості може корелювати із рівнем самооцінки або особистісною автономією. Таким чином, жінки з високою самооцінкою будуть менше піддаватися впливу соціальних ідеалів та соціального тиску. [10, 16]

Підтримуючи ідею М. Тігеман, можна додати, що в психологічних портерах жінок із діагнозом розлад харчової поведінки на перший план виступають такі психологічні характеристики як: низька самооцінка, низький рівень автономії, імпульсивність, низька фрустраційна толерантність тощо.

Соціально-психологічний контекст дає змогу розширити наші уявлення про сучасний розвиток проблеми образу тіла. В зарубіжних наукових товариствах, на кшталт : АРА (American psychology association) ми знайшли низку статей присвячених аналізу впливу ляльки Барбі на становлення сприйняття власного тіла та ставлення до нього в дівчат дошкільного та молодшого шкільного віку та ін. [17, 18]

Нижче наведені підтвердження наявності соціокультурної моделі, що демонструє механізм впливу соціальних стандартів краси на образ тіла людини.

Більшість досліджень вказують на те, що надмірна худорлявість стала основною ознакою жіночої привабливості. В США були проведені дослідження з аналізу динаміки маси та форми тіла переможниць конкурсів краси та моделей обкладинки всесвітньо відомого журналу Playboy. За підрахунками американських дослідників з 1950 по 1990 рік маса тіла жінок була на 15 % вищою від очікуваної норми по відношенню до зросту. [9, 14]

Т. Кеш в роботі «Образ тіла» вказує й на інші джерела аналізу візуального впливу серед яких: модні магазини, фільми, телебачення, відеоролики та інтернет. Вони є твердженням того, що сучасні канони краси основані на ідеалі надміру худого тіла. Не виникає сумніву, що тенденція до зменшення маси тіла і демонстрація хворобливо тонкого тіла не припинилася і остаточно оформлюється в ідеал краси 2000 - 2012 року. На даний момент Індекс маси тіла (ІМТ) моделі становить 16.3 в той час як норма здоров'я становить 18.5-24.9.

В ситуації з чоловіками ознаки наявності соціально обумовленого стереотипу привабливості все більше тяжіють до образу тіла із надрозвиненою мускулатурою. В одному з досліджень ми знайшли наступні дані: у моделей обкладинки Playgirl показник сухої м'язової маси (fat-free mass index) зріс на 30 % з 1970 – 1990 рік і перевищив верхню межу природної можливості чоловічого тіла мати відповідну форму. [10]

Ще однією сферою, яке слугує механізмом соціального впливу на формування образу тіла є індустрія дитячих іграшок. Наприклад, Барбі, що є іконою привабливості для дівчаток, придбали більше ніж 90 % дівчат віком від 3 до 10 років. Вага та пропорції тіла Барбі є нереальними. В унікальному експерименті із дослідження дітей, Дітмар разом зі своїми колегами показав, що дівчата віком 5-8 років демонструють зниження оцінки свого тіла та бажання схуднути, після короткочасного впливу гри з лялькою Барбі. З іншого боку, хлопчики граються пластиковими фігурками улюблених супер-героїв, які слугують репрезентантами образу соціально обумовленого ідеалу чоловічого тіла. Дослідження зафіксували, що за останні два десятиліття фігурки супер-героїв набули

ознак надмірно розвиненої мускулатури тіла, що фізично є нереальною і перевищує можливості людини. [15,16]

В останні роки загострилось питання крос-культурних досліджень, які б виявляли особливості сприйняття свого тіла та становлення соціально обумовлених стандартів в контексті різних етнічних груп. В найбільш широкому на сьогодні крос-культурному огляді ідеалу образу тіла (Інтернаціональний проект Тіло з вибіркою більшою за 4 000 жінок та 3000 чоловіків з 26 країн) дослідники не виявили значних відмінностей в образах привабливості чи ідеалу жіночої фігури. [19]

Сприйняття образу тіла залежить від сфери інтересів та діяльності індивіда. М. Тігеман провів дослідження в якому було продемонстровано, що серед людей діяльність яких вимагає відповідності ідеальному образу тіла (танцівники, моделі, фітнес тренери, атлети, геї) найбільш поширені показники незадоволеності своїм тілом та розлади харчування.

Ще одним соціально-психологічним фактором, що виступає медіатором соціальних стандартів краси та привабливості є батьки, однолітки та медіа. Як стверджує М. Тігеман, роль кожного з них підтверджена інтеркореляційними зв'язками із образом тіла. В посібнику Т. Кеша «Образ тіла» вказується на те, що батьки можуть впливати на образ тіла своїх дітей в прямій формі, через коментарі з приводу ваги або зовнішнього вигляду своїх дітей або через встановлення певних правил харчування; та в непрямій формі, коли діти наслідують батьківські форми харчової поведінки, що носять не здоровий характер. [9, 10]

Психологік Ф. Дальто стверджувала, що саме позитивне ставлення батьків до дитини, виховний вплив обумовлює подальший благополучний тілесний розвиток. Досліджуючи дітей із обмеженими можливостями, дослідниця відзначила, що навіть за наявних візуально помітних тілесних вад, позитивне ставлення до дитини в цілому буде сприяти відмежуванню негативних переживань з приводу фізичного дефекту від особистості в цілому.

Роль однолітків найкраще відображена в дослідженнях проведених серед підлітків, проте, дане питання є актуальним для всіх вікових груп. Досліджено, що референтна група дівчат підлітків має схожий рівень проблем пов'язаних із образом тіла та схожі способи контролю за вагою. Розмови поміж однолітків про вагу, зовнішню привабливість та віра в те, що популярність залежить від відповідності стандарту надмірної худорлявості або над розвиненості м'язів сприймаються підлітками як норма.

Проте, найбільш потужним засобом передачі соціально обумовлених ідеалів краси є мас-медіа. Численні дослідження підтверджують зв'язок між незадоволеністю тілом, розладами харчової поведінки та наявністю інтерналізованого образу краси, що був сформований на основі перегляду модних журналів, телебачення та інших джерел інформації.

Крім визначених джерел соціально обумовлених стереотипів краси, таких як, мас-медіа, сім'я та однолітки існує низка інших чинників, які щодня впливають на кожного індивіда. І всі ці чинники можуть взаємодіяти між собою та впливати одночасно в різних співвідношеннях формуючи те чи інше сприйняття образу тіла.

Механізми соціального впливу та нав'язування соціально обумовлених стандартів краси через мас-медіа, батьків та однолітків спричинює незадоволеність власним тілом та розлади харчової поведінки. Запропонований образ привабливості інтерналізується індивідом і в подальшому сприймається як особиста мета або потреба бути у відповідності до встановленого зразка. Останнім часом, дослідники доповнюють даний механізм процесом порівняння, за допомогою якого жінки порівнюють себе із ідеалізованим медіа образом, виявляють у своєму образі тіла елементи яких не вистачає порівняно з ідеальним Я. [16,17]

Дж. Томпсон у своєму дослідженні намагався перевірити соціокультурну модель, яка описує вплив батьків, медіа та однолітків на інтерналізацію та порівняння образів зовнішньої привабливості, що, в свою чергу, призводить до незадоволеності тілом та до розладів харчування. Отримані дані вказують на те, що дана соціокультурна модель в повній мірі може бути застосована як для жіночого так і до чоловічого образу тіла.

Перспективним напрямом в подальших дослідженнях образу тіла більшість вчених, роботи яких ми розглянули вище, вважають подальше вираховування різних вікових груп, адже, на даний момент поза дослідницькою увагою залишаються діти дошкільного віку, чоловіки та жінки середнього віку та люди похилого віку. Необхідно включати в дослідження фактор приналежності реципієнтів до різних етнічних груп, оскільки більшість досвіжень образу тіла проведені серед осіб європейської зовнішності. Слід розширити спектр потенційних соціально-культурних впливів, серед яких може бути вплив фітнес тренерів, спортивних тренерів, медичних працівників, інтернету, відеоігор та ін.. Також слід враховувати індивідуальні психологічні, біологічні та соціальні характеристики індивіда, що можуть визначати сприйнятливість або індивідуальну стійкість до соціального тиску. Отже, зв'язок між мас-медіа та незадоволеністю тілом може носити характер взаємно оберненого. Існує дуже невелика кількість даних з приводу того, що реципієнти з високим рівнем незадоволеності власним тілом та заниженою самооцінкою схильні до підвищеної цікавості до журналів та телебачення.

На сьогодні, концепт образу тіла значною мірою впливає на становлення індивідуального образу тіла особистості (Образ власного тіла ОВТ) згідно із розглянутою соціокультурною моделлю. Проте, такий вплив має не лише негативні наслідки(незадоволеність власним тілом, розлади харчової поведінки та ін.), а й сприяє підвищенню мотивації особистості до збереження здоров'я, краси та молодості.

Ми розглянули численні дослідження проведені в Європі та Америці з приводу нав'язування соціальних канонів краси засобами масової інформації, через вплив батьків та найближчого оточення. В Україні подібних досліджень не проводилось, хоча питання образу тіла висвітлюється і в роботах вітчизняних дослідників, зокрема в дисертаційних роботах. Також, очевидним є те, що незадоволеність власною зовнішністю і як наслідок розлади харчової поведінки властиві українцям(особливо жінкам). За словами Національного координатора програми «Психічне здоров'я» ВОЗ Ігоря Марценковського в Україні сформувалася анорексична культура. Чверть (25, 9%) зареєстрованих розладів стосуються анорексії та булімії. [20]

Тому, не виникає сумнівів в тому, що Україна, як частина соціокультурного середовища Європи, перейняла ідеал краси, оснований на нереальних параметрах, надміру худорлявого тіла.

Висновки. Отже, Образ власного тіла є відображенням в психіці людини уявлень та відчуттів власного тіла як матеріального об'єкта так і тілесності. Образ власного тіла формується і розвивається в процесі соціалізації під впливом соціальних, культурних факторів. (ЗМІ, мода, соціальні стандарти, найближче оточення, сім'я тощо). Водночас, Образ власного тіла детермінується індивідуальними психічними особливостями особистості. Таким чином, паралельність і єдність з одного боку соціального впливу з іншого індивідуальних характеристик особистості визначають формування та розвиток феномену образу власного тіла як унікального і неповторного психічного утворення особистості.

Література

1. Ільїн І. П. Постструктуралізм, деконструктивізм, постмодернізм. – М.: Інтрада, 1996. – 251 с.
2. Нікітін В. Н. Онтологія тілесності: Сенси, парадокси, абсурд. – М.: Когіто - Центр, 2006.- 320 с.
3. Нікітін В. Н. Психологія телесного сознания М., 1998

4. Пауль Г. Філософські теорії прекрасного і наукові дослідження мозку//Краса і мозок. Біологічні аспекти естетики. М., 1995.
5. Психологія: навч. посіб. / О.В.Винославська, О.А.Бреусенко-Кузнєцов, В.Л. Зливков та ін.; за наук. ред. О.В.Винославської. – К.: Фірма «ІНКОС», 2005. – 352 с.
6. Сахарова В. Г. Психологія тіла. Діагностика ставлення до тіла. Учбово-методичний посібник . – СПб.: Речь, 2011. – 112 с
7. Тхостов А. Ш. Психологія тілесності. М., 2002
8. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник / В.Б. Шапар. – Х.: Прапор, 2004. - 640с.
9. Cash, T.F. (2012). Cognitive-behavioral perspectives on body image. In T.F Cash (Ed.), Encyclopedia of Body Image and Human Appearance (pp. 334-342). London, UK, and San Diego, CA: Academic Press (Elsevier).
10. Cash, T. F. (2004). Body Image: Past, present and future (editional). Body Image: An international Journal of Research, 1, 1 – 5. – Provides the editors perspective on the field for the journals inaugural issue, which includes nine review articles on core topics about body image.
11. Elone J. Sedory J. (2005). Diagnostic Criteria foe Body Dysmorphic Disorder and Muscle Dismorphic Disorder. Journal of Athletic Training, 40(4), 352- 359.
12. Fisher, S. (1990). The evolution of psychological concepts about the body. In T. F. Cash & Pruzinsky (Eds), Body Image: Deveopment, deviance and change (p. 3-20). New York: Guilford Press. – An excellent historical view of the body image construct from an influential scholar in the field.
13. Grogan, S. (2008). Body image: Understanding body dissatisfaction in men, women and children (2nd ed.). East Sussex, UK: Routledge. – Offers an extensive and detailed overview of the field.
14. Shontz, F. C. (1990). Body image and physical disability. In T. F. Cash& T. Pruzinsky (Eds), Body images: Development, deviance, and changes (p. 149-169). New York: Guilford Press. – Summarizes the history of body image concepts and their applications to physical disabiliities.
15. Thompson, J. K., & Cafri, G. (Eds.). (2007). The muscular ideal: Psychological, social and medical perspectives. Washington , DC: American Psychological Association. – Considers haw cultural and personal ideals and pursuits of a muscular physique affect men and some women.
16. Tompson, J. K. & Stice, E. (2001). Thin – ideal internalization: Mounting evidence for a new risk factors for body-image disturbance and eating pathology. Current Directions in Psychological Science, 10, 181-183. - A review presenting correlational, experimental and prospective evidence for the role of internalization in body image and eating disturbance.
17. http://kidshealth.org/teen/your_mind/body_image/body_image.html
18. <http://psp.sagepub.com/content/10/1/43.abstract>
19. <http://www.toddkshackelford.com/downloads/Swami-Frederick-et-al-PSPB-2010.pdf>
20. <http://www.bagnet.org/news/health/183536>

В статъе представлен подробный анализ социальных и психологических факторов влияющих на развитие образа собственного тела. В коротком историческом экскурсе представлены основные вехи в разработке проблемы образа тела как в зарубежной литературе так и отечественной. На основе теоретического анализа были выделены основные факторы влияющие на развитие образа собственного тела. Условно их можно поделить на внешние социальные, среди которых: СМИ, мода, индустрия игрушек, влияние сверстников, отношения в семье и внутренние психологические особенности личности которые носят индивидуальный характер. Среди последних исследователи

выделяют: неадекватную самооценку, низкий уровень автономии, эмоциональная неустойчивость и др.

The paper presents a detailed analysis of social and psychological factors affecting the development of body image. In a brief historical excursus represented milestones in the development of body image problems both foreign and domestic literature . On the basis of theoretical analysis identified the key factors affecting the development of the body image . Conventionally, they can be divided into external social , including: media , fashion, toys industry , the influence of peers, family relationships and internal psychological characteristics that have individual character . Among the latter, researchers have identified : inadequate self-esteem, low levels of autonomy , emotional instability , etc.

I.O. Лапченко (м. Київ)

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАВДАННЯ МАГІСТРАТУРИ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема готовності до здійснення професійної діяльності є однією з актуальних для української вищої освіти. Однак її розв'язання пов'язано з багатьма невирішеними питаннями в теоретичному та практичному контексті. Зокрема, не існує однозначного розуміння сутності поняття «готовність до професійної діяльності», а відмінності в його визначенні, що мають місце у різних авторів, свідчать про суперечливість існуючих точок зору та про неузгодженість процедур дослідження. Однозначно зазначається, що це поняття набуло останнім часом в концептуальному апараті психології відносно самостійного наукового статусу.

Крім того, десятиліттями закріплювалася тенденція, згідно з якою наявність у фахівця вченого ступеня певної предметно-наукової галузі означає його компетентність у викладацькій діяльності. При цьому знижується цінність магістерської освіти, яка за стандартом має формувати готовність до викладацької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій проводився у двох напрямках: у проблемі визначення готовності до викладацької діяльності та аналізі проблеми педагогічної підготовки магістрів. Проблема готовності до професійної діяльності найбільш ґрунтовно й послідовно досліджувалася такими вченими, як К. Дурай-Новакова, М. Дьяченко і Л. Кандилович, В.Іванова, Л. Кондрашова, З. Курлінд, В. Моляко, О. Мороз, В. Сластьонін, Л.Яновська та інші.

В останні десятиліття наукова громадськість звернулася до проблеми підготовки педагогічних і науково-педагогічних кадрів, яка у Національній доктрині розвитку освіти в Україні в XXI столітті визначається важливою умовою модернізації освіти (З. Єсарева, Н. Ільїн, І. Ісаєв, Е. Карпова, Н. Кузьміна, Н. Степашев). При цьому система підготовки педагогічних кадрів для вищих навчальних закладів розглядається переважно у зв'язку із створенням ступеневої освіти (В. Андрущенко, І. Бех, А. Богуш, І.Зязюн, М.Степко та інші).

Дослідження О. Абдуліної, Ф. Гоноболіна, С. Кондратьєвої, В. Крутецького, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, І. Лернера, А. Маркіної, Л. Мітіної, В. Сластьоніна, О. Щербакова розкривають особливості діяльності та особистості педагога, що впливають на пошук підходів до підготовки майбутнього викладача в системі вищої освіти. Розробляється концепція університетської педагогічної освіти (А. Алексюк, Л. Коваль, Л. Нечепоренко, В. Сагарда), досліджується методологія та історія педагогічної освіти в Україні і закордоном (О. Глузман, В. Луговий, В. Майборода, Л. Пуховська).

Дослідження педагогічної підготовки магістрів можуть базуватися на теоретико-методологічних працях Ю. Бабанського, І. Беґа, Г. Васяновича, Б.Гершунського, С. Гончаренка, В. Загвязинського, І. Зязюна, В. Кременя, І.Лернера та ін.; працях з дидактики